

Mehanizam za međunarodne krivične sudove (MMKS ili Mehanizam) osnovao je Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija 22. decembra 2010. da nastavi nadležnosti, prava, obaveze i ključne funkcije Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR) i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) nakon okončanja njihovih mandata. MMKS ima dva ogranka, jedan u Arushi, Tanzanija, i drugi u Haagu, Nizozemska.

OBRAĆANJE

PREDSEDNIK

(Isključivo za medije. Nije zvaničan dokument.)

Arusha, Hag, 9. novembar 2016.

Obraćanje sudije Theodora Merona, predsednika Mehanizma za međunarodne sudove Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 9. novembar 2016.

Gospodine predsedniče, ekselencije, dame i gospodo:

Privilegija mi je da se još jednom pojavim pred Generalnom skupštinom u svojstvu predsednika Mehanizma za međunarodne krivične sudove.

Pre nego što se osvrnem na pojedinosti svog izveštaja, želeo bih da iskoristim ovu priliku da Vam čestitam, gospodine predsedniče, na tome što je Fidži preuzeo predsedavanje Generalnom skupštinom i da Vam poželim puno uspeha tokom Vašeg mandata. Takođe bih želeo da zahvalim na nepokolebljivoj pomoći i podršci koju nam pruža Služba za pravne poslove Ujedinjenih nacija i sam pravni savetnik, g. Miguel de Serpa Soares, kao i pomoćnik generalnog sekretara Ujedinjenih nacija za pravne poslove, g. Stephen Mathias.

Na kraju, ali svako ne i kao poslednje, želeo bih da sa zadovoljstvom zahvalim svom kolegi sudiji, kako na Mehanizmu, tako i u MKSJ, predsedniku Agiusu.

* * *

Gospodine predsjedniče, ekscelencije, kao što mnogi od vas znaju, ove godine, 2016, obeležava se 400. Godišnjica smrti Viljema Šekspira.

Njegov kolega pesnik i dramski pisac, Ben Džonson, mudro je i ispravno 1623. godine anticipirao da Šekspir “ne pripada svom dobu već je za sva vremena”. Pa ipak, s velikim žaljenjem konstatujem da su Šekspirovi opisi strahota rata jednako relevantni danas, više od četiri stotina godina nakon što ih je napisao. Rat je, Šekspirovim rečima, “sin pakla” (*Drugi deo Henrija VI*); on je “strašan i krvav” (*Kralj Džon*) i “svirep” (*Timon Atinjanin*). *Troil i Kresida* nam donose užasavajući opis besmislenog pokolja u ratu, dok nam Hamlet nudi najupečatljiviju izjavu o ispraznosti rata u govoru protiv žrtvovanja hiljada života zbog trivijalnih razloga, za “jednu ćud, za senku slave”.

* * *

Iako se tokom ovih četiri stotine godina mnogo toga nije promenilo kada su u pitanju rat i krvoproliće, barem jedna stvar jeste. Tokom poslednjih četvrt veka, međunarodna zajednica se ujedinila kao nikada do sada u nastojanjima da okonča nekažnjivost za teške povrede međunarodnog prava i da promoviše poštovanje vladavine prava, ili ono što Šekspir naziva “značajem zakona i pravde”, na šta se vrhovni sudija Engleske poziva kada novoizabranom kralju Henriju V objašnjava da se i on sam mora povinovati pravdi za grehe koje je počinio kao princ Hal (*Drugi deo Henrija IV*).

Osnivanjem Međunarodno krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu početkom devedesetih godina XX veka, kao i niza drugih međunarodnih i hibridnih krivičnih sudova koji su usledili, međunarodna zajednica je dokazala svoju privrženost pravdi i principu individualne krivične odgovornosti. Na taj način međunarodna zajednica je pomogla da dođemo do onoga što je generalni sekretar Ban Ki-moon opisao kao novu eru pozivanja na odgovornost.

* * *

Mehanizam je u velikoj meri deo tih globalnih napora da se obezbedi pozivanje na odgovornost, jer je osnivanjem Mehanizma Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija obezbedio da zatvaranje MKSR i MKSJ ne otvori put ponovnom povratku nekažnjivosti i prepoznao da pravda i vladavina prava zahtevaju istrajnu privrženost i podršku čak i kada su suđenja i žalbe okončani.

Kao što je detaljno navedeno u pisanom izveštaju koji je u ime Mehanizma dostavljen u avgustu, mnogo toga se dogodilo u poslednjih godinu dana od kada sam govorio pred ovom Skupštinom. Na pravosudnom planu, nakon izricanja presuda MKSJ u decembru 2015. i martu 2016. godine, Mehanizam u svojoj nadležnosti ima ponovljeno suđenje u predmetu *Stanišić i Simatović* i žalbe u postupcima protiv Radovana Karadžića i Vojislava Šešelja. Niz drugih zahteva i molbi se redovno podnosi sudijama Mehanizma, od kojih većina, u skladu s vizijom Saveta bezbednosti o Mehanizmu kao maloj i efikasnoj instituciji, rade na daljinu ili po potrebi iz svojih domova i kancelarija širom sveta, obavljajući svoje funkcije u Mehanizmu povrh svojih drugih profesionalnih obaveza. Od svog osnivanja Mehanizam je izdao više od 800 sudskih naloga i odluka.

Po zatvaranju MKSR u decembru 2015. godine, Mehanizam je preuzeo nadležnost nad svim preostalim funkcijama tog međunarodnog suda, dok pripreme za prenos svih preostalih relevantnih funkcija MKSJ i dalje teku, u očekivanju predviđenog zatvaranja tog međunarodnog suda krajem 2017. godine.

Tokom perioda na koji se izveštaj odnosi, ključne tekuće funkcije, poput zaštite osetljivih žrtava i svedoka, pružanja pomoći nacionalnim pravosudnim sistemima kako bi se obezbedilo pozivanje na odgovornost u postupcima na nacionalnom nivou, kao i nadgledanja izvršenja kazni, i dalje se obavljaju s velikom pažnjom i profesionalizmom. Takođe su preduzeti važni koraci u vezi s očuvanjem ključnih arhiva MKSR i MKSJ koji su povereni Mehanizmu i upravljanjem njima.

Zahvaljujući velikim delom kontinuiranoj saradnji i velikodušnosti Vlade Ujedinjene Republike Tanzanije, za manje od tri sedmice od današnjeg dana obeležićemo otvaranje novog objekta Mehanizma u Arushi. Ovaj građevinski projekat, koji odlikava štedljiv i minimalistički pristup i u kojem su otelotvorene najbolje prakse iz drugih kapitalnih projekata Ujedinjenih nacija, urađen je pod pokroviteljstvom ove Skupštine i ostaje, što je veoma važno, u okviru predviđenih budžetskih

izdataka. U međuvremenu, i Tanzanija i Holandija, kao zemlje domaćini odgovarajućih ogranaka Mehanizma, nastavljaju da podržavaju rad Mehanizma na skoro svakodnevnoj osnovi na bezbroj važnih načina.

Zahvaljujući podršci i pomoći država članica iz Afrike i Evrope uspjeli smo da na izvršenje kazne pošaljemo lica koja su osudili MKSR, MKSJ i Mehanizam. Podrška i saradnja pojedinačnih država članica je isto tako od presudne važnosti u rešavanju situacije u kojoj se nalazi Mehanizam u vezi s pojedincima protiv kojih je MKSR podigao optužnice, a koji su naknadno oslobođeni krivice ili pušteni na slobodu u Tanzaniji. Odgovarajuća relokacija tih pojedinaca, kao što sam i ranije napominjao, ključni je izazov za međunarodno pravosuđe i predstavlja humanitarni imperativ.

I, naravno, Mehanizam neće ispuniti svoj mandat ukoliko i sve dok se svi optuženi pred MKSR koji su u bekstvu ne privedu pravdi. Uspeh na tom polju će u velikoj meri zavistiti od blagovremene saradnje pojedinačnih država članica. Tužiocu Brammertzu želim svaki uspeh u njegovim kontinuiranim naporima u tom pogledu.

I zaista, kako u budućnosti budemo nastojali da na najbolji mogući način ispunimo sve druge aspekte mandata koji nam je poveren, saradnja i podrška Ujedinjenih nacija i zemalja članica predstavljaju ključnu i neprocenjivu osnovu svih naših napora.

* * *

Gospodine predsedniče, ekscelencije, u tom kontekstu smatram da ovu Skupštinu moram obavestiti o jednom ozbiljnom pitanju koje ima uticaj na efikasno ispunjavanje mandata Mehanizma.

Ova Skupština je, nakon što je bio nominovan od strane Vlade Turske, 20. decembra 2011. izabrala sudiju Aydina Sefa Akaya, iz Turske, za sudiju Mehanizma. Taj izbor je usledio nakon uzornog prethodnog rada na funkciji sudije MKSR, i pre toga, funkciji ambasadora Turske. Nakon konsultacija koje je generalni sekretar obavio sa predsedavajućima ove Skupštine i Saveta bezbednosti, sudija Akay je nedavno imenovan na novi mandat kao sudija Mehanizma, počevši od 1. jula 2016.

Kao predsednik Mehanizma 25. jula 2016. sam imenovao sudiju Akaya u veće koje treba da razmotri zahtev za preispitivanje presude i povezane zahteve koje je dostavio Augustin Ngirabatware, koji je trenutno u pritvoru nakon što je osuđen.

Bez ikakvog obaveštenja Ujedinjenim nacijama ili Mehanizmu, 21. septembra 2016. ili približno tog datuma sudija Akay je pritvoren u Turskoj u vezi s navodima povezanim s događajima iz jula 2016. usmerenih protiv ustavnog poretka Turske, i od tada se nalazi u pritvoru. Kao posledica toga što je sudija Akay u pritvoru, postupak u kojem je imenovan da postupa nužno je prekinut, s odgovarajućim implikacijama na osnovna prava podnosioca zahteva na utvrđivanje osnovanosti njegovog zahteva u razumnom roku.

Gospodine predsedniče, ekscelencije, sudijska nezavisnost predstavlja okosnicu vladavine prava i dugogodišnja je i dosledna praksa da međunarodne sudije uživaju privilegije i imunitete kako bi se zaštitila nezavisnost obavljanja njihovih funkcija. Savet bezbednosti je, iz tog razloga, dodelio diplomatski imunitet i sudijama MKSR i MKSJ. Statut Mehanizma, koji je Savet bezbednosti usvojio delujući u skladu s poglavljem VII Povelje Ujedinjenih nacija, takođe sudijama Mehanizma pruža diplomatski imunitet za vremenske periode tokom kojih obavljaju poslove u ime Mehanizma. Dodeljujući sudijama Mehanizma takav imunitet, Savet bezbednosti je nužno shvatio da, zahvaljujući štedljivoj i efikasnoj prirodi Mehanizma i Statutom zacrtanih očekivanja da sudije rade na daljinu što je više moguće, i van sedišta ogranaka Mehanizma, sudije veći deo vremena obavljaju svoje pravosudne funkcije za Mehanizam u državi čiji su državljani.

Kao posledica takvog pravnog okvira, sudija Akay je uživao diplomatski imunitet od trenutka kada je imenovan u postupak u predmetu Ngirabatware, odnosno od 25 jula, i nastavlja da uživa takav imunitet sve do okončanja tog postupka.

Služba za pravne poslove Ujedinjenih nacija je, u ime generalnog sekretara, formalno potvrdila Vladi Turske njegov zaštićeni status, i shodno tome zatražila da sudija Akay odmah bude pušten iz pritvora te da se prekinu svi pravosudni postupci protiv njega. U međuvremenu sam, 17. oktobra 2016, u

svojstvu predsednika Mehanizma formalno zatražio dozvolu Vlade Turske da posetim sudiju Akaya kako bih se s njim konsultovao na poverljivoj osnovi i kako bih utvrdio uslove njegovog pritvora.

Gospodine predsedniče, ekscelencije, s velikim žaljenjem vas moram obavestiti da Vlada Turske do sada nije pružila nikakvu formalnu komunikaciju u vezi s ovim pitanjima ni Ujedinjenim nacijama niti Mehanizmu, te da Vlada i dalje sudiju Akaya drži u pritvoru, kršeći Statut Mehanizma i obavezu Turske da saraduje s Mehanizmom u skladu s operativnim paragrafom 9 Rezolucije 1966 (2010) Saveta bezbednosti. Takođe sa žaljenjem mogu konstatovati da je istovremeno, kao posledica pritvaranja sudije Akaya, onemogućena namera ove Skupštine da on obavlja sudijsku funkciju za Mehanizam u skladu s odredbama Statuta na osnovu kojih je prvo izabran, a kasnije i imenovan na drugi mandat.

Kako boravak sudije Akaya u pritvoru postaje sve duži, to je uticaj na sposobnost Mehanizma da obavlja svoj osnovni mandat sve veći, pošto je ovo pritvaranje suštinski ograničilo mogućnost Mehanizma da obavlja jednu od svojih najosnovnijih funkcija: da sudski utvrđuje, u skladu sa zakonom, pitanja koja se tiču individualne odgovornosti za najteža međunarodna krivična dela. Bez jasnog razumevanja uslova njegovog pritvora, i bez odgovora na moj zahtev da mi se dozvoli da posetim sudiju Akaya, moja zabrinutost za dobrobit mog kolege sudije postaje sve veća i sa humanitarne strane.

Stoga pozivam Vladu Turske da u skladu sa svojim obavezujućim međunarodnim dužnostima prema poglavlju VII Povelje Ujedinjenih nacija odmah oslobodi sudiju Akaya iz pritvora i omogući mu da nastavi da obavlja svoje sudijske funkcije, na koje je zakonito imenovan.

* * *

Gospodine predsedniče, ekscelencije, ispunjavajući svoje mandate u ostvarivanju pravde i pozivanju na odgovornost za najteže zločine znane čovečanstvu, međunarodni krivični sudovi poput Mehanizma služe interesima svih država i njihovih naroda. Međutim, u isto vreme, kako su nam proteklih dvadeset pet godina pokazale, međunarodni krivični sudovi u potpunosti zavise i od saradnje država i od poštovanja tih država za međunarodne pravne okvire primenjive u svakoj takvoj instituciji. Bez takve

saradnje i poštovanja, međunarodni sudovi ne mogu obezbediti svoj nezavistan rad, gde god na svetu sudske funkcije bile izvršavane, i stoga ne mogu izvršavati ključne mandate koji su im povereni.

Uveren sam da Vlada Turske deli ovaj zajednički interes da se Mehanizmu omogući da funkcioniše efikasno i delotvorno, u skladu s mandatom koji mu je poveren i merodavnim pravom, i da će Vlada s tim ciljem, bez odlaganja, preduzeti potrebne korake u vezi sa situacijom koju sam opisao.

Razrešenje ovog pitanja je od presudne važnosti ne samo za Mehanizam. Ono je ključno za sve nas kako bismo obezbedili da institucije Ujedinjenih nacija budu u stanju da ispunjavaju svoje mandate u skladu sa zakonom i neometano. Ovo je ključno za sve nas kako bismo, radeći zajedno, doveli do ere pozivanja na odgovornost koja će se temeljiti na poštovanju vladavine prava i predstavljati njeno otelotvorenje, a za to je sudijska nezavisnost fundamentalna. Ovo je ključno za sve nas koji želimo da kažemo da smo učinili sve što možemo kako bismo okončali nekažnjivost za užasne zločine počinjene kršenjem međunarodnog prava i koji želimo da izgradimo svet u kojem se poštuju najviši humanitarni principi. Da bi se sve ovo postiglo, od presudne je važnosti da sve članice Ujedinjenih nacija, odgovarajući na ključne zahteve međunarodnih sudova u skladu s poglavljem VII, deluju u skladu s dobrom verom, dužnošću da sarađuju i potpunom zakonitošću postupka.

Hvala vam.

*****